ÇORUH VADİSİ TURİZMİNE MİMARİ MİRASTAN BİR KÖPRÜ: SIRAKONAKLAR ÖRNEĞİ

[1] EGEMEN ÇAKIR, [2] TUBA ORHAN, [3] FARİS KARAHAN

[1]EGEMEN ÇAKIR, DATUR (Doğu Anadolu Turizmi Geliştirme Projesi) Saha Yöneticisi

[2]TUBA ORHAN, Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü Doktora Öğrencisi

[3]FARİS KARAHAN, Doç. Dr. Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü

ÖZET

Turizm, doğal, kültürel ve sosyal değerleri ile özellik arz eden, temiz ve sağlıklı bir çevrede gelişebilen ve bulunduğu yöreye ve ülkeye ekonomik yararlar sağlayan ulusal ve uluslararası küresel bir etkinliktir. Son yıllarda değişen ve gelişen ekonomik, teknolojik ve siyasal gelişmelere paralel olarak turizm aktivitelerinde de önemli degişiklikler meydana gelmiştir. Bu gelişmeler sonucunda, doğal kaynakların daha uzun süreli kullanımına dayanan sürdürülebilir turizm, alternatif turizm, Eko-turizm, doğa turizmi ve özel ilgi turizmi gibi turizm çeşitleri gündeme gelmiştir. Kitle turizmine alternatif olarak ortaya çıkan ve turizm endüstrisinin hızlı büyüyen alt sektörü haline gelen Eko-turizm özellikle doğal ve kültürel alanlara yönelik yapılan bir etkinlik olup katılımcılara bilgi ve deneyimler sağlarken, yerel halkların sosyo–ekonomik refahını geliştirir, doğal ve kültürel alanların korunması için ekonomik faydalar sağlar. Son yıllarda Eko-turizm ülkemizde de ön plana çıkmaya başlamış, doğal çeşitlilik ve kültürel zenginliklerin yüksek olduğu Doğu Karadeniz ve Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'nde var olan doğal kaynakların ve kültürel zenginliklerin sürdürülebilirliklerinin sağlanarak Eko-turizm sektöründe değerlendirilmesine yönelik çalışmalar yoğunlaşmıştır. Doğu Karadeniz Bölgesinde yer alan dünyanın 220 önemli ekolojik bölgesinden biri olan Batı Kafkasya Ekolojik Bölgesi içerisinde yer alan Çoruh Vadisi Uluslararası Koruma Örgütünün seçtiği dünyanın 34 sıcak noktasından biridir. Bu çalışma, Çoruh Vadisi içerisinde yer alan İspir İlçesi'nin Sırakonaklar Köyü'nde bulunan Sırakonaklar evlerinin Eko-turizm kapsamında kültürel mimarisinin tanıtımını içermektedir. Çoruh Vadisi içerisinde Kaçkarlar'ın güney yamacında İspir ilçe merkezine 50 km uzaklıkta bulunan Sırakonaklar dağınık mahallelerden oluşan eski bir yerleşmedir. Sırakonaklar yerleşmesi, güneyde Çoruh havzasından başlayıp kuzeyde Kaçkarlar' ın yamaçlarına kadar uzanan vadi içerisinde farklı mahallelerden oluşmaktadır. Sırakonaklar birbirine bitişik birkaç ev grupları halinde yer almaktadırlar. Köydeki mahallelerde evler iki ya da üç katlı taş yapılar şeklinde olup kuzey-güney yönünde vadiye hâkim biçimde konumlandırılmıştır. Her mahalle kendi içinde kümelenmiş bir yerleşme özelliği göstermektedir. Tarihçesinde 20. yüzyıl başlarına kadar Ermeni yerleşim yeri olan Sırakonaklar, eski adı Hodeçur (otu suyu bol olan yer anlamına gelmektedir) olan ana köy ve sırasıyla Ballıca (Babanus), Güneşli (Kaprans), Ocaklı (Ahpuni), Akbaş (Çuçula), Çavuşlar (Kivur), Sungurlu (Vayna), İncili (Kahmut) Cücebağ ve Aksu (Homtaşar) mahallelerinden oluşmaktadır. Bu mahallelerin hepsinde farklı özelliklerde tarihi 2-3 katlı taş evler ve yakınlarında ahır ve samanlık binaları mevcuttur. Çok sayıda taş konaklardan dolayı bugün bu yerleşmenin adı Sırakonaklar olarak isimlendirilmektedir. Tarihi bu evlerin mimari açıdan yapı malzemesi taş olup kaba yonu taş

ve ince yonu taş duvarlar göze çarpmaktadır. 60-90 cm boylarında kesme granitlerin yatay olarak yerleştirildiği duvar köşe birleşimleri Sırakonaklar evlerine özgü bir mimari karakteristik oluşturmuştur. Evlerin dış duvarlarında görsel ortak özellik köşe taşlarıdır ve bu duvarlarda yer alan ahşap hatıllar görselliği artırmaktadır. Yamaç yerleşimi şeklinde olan evlerin ön cepheleri vadiye hakim konumlandırılmış güney cephelerde çok pencereli, kuzey yönde ise daha az pencereler tasarlanmıştır. Çatı konstrüksiyonları kırsal çevreye uygun kırma çatı şeklinde tamamen ahşap olup ön cephelerde tasarlanan balkonlar da ahşap malzemeyle payandalı açık çıkma şeklinde inşa edilmiştir. Zengin kültürel mirasa ve doğal çeşitliliğe sahip olan Sırakonaklar yöresi yerli ve yabancı turistler için alternatif bir turizm bölgesi potansiyeline sahiptir. Alanda diğer ekoturizm etkinliklerine de alternatif olacak bu evler kültürel mimarininde yer aldığı bir ekoturizm modelinin geliştirilmesi, kültürel mirasımızda bulunan kendine özgü bu mimari yapıların koruma kullanma dengesi gözetilerek turizme yönelik kullanımının yanısıra yöre halkına ekonomik anlamda kazanç sağlayacak, yörede ekoturizmin gelişmesine katkı sağlayacaktır. Bu çalışmanın amacı, Sırakonaklar evlerinin ekoturizm açısından sahip olduğu kültürel mimari zenginliği detaylı bir şekilde ortaya koymaktır. Bu çalışmada; yöredeki bu mevcut potansiyelin, kültürel mimari mirasımızın tanıtılıp korunması, yöre halkı ve ekonomisine önemli katkı sağlaması ve bu mimari mirasımızın korunarak ekonomik faydalar üretebilecek bir ekoturizm planlamasıyla turizm sektörüne kazandırılması hedeflenmektedir.

Anahtar kelimeler : Turizm, Ekoturizm, Mimari Miras, Çoruh Vadisi, Sırakonaklar.

İletişim:

[1]EGEMEN ÇAKIR, DATUR (Doğu Anadolu Turizmi Geliştirme Projesi) Saha Yöneticisi, Tel: 0-442-4513363; e-mail: egemen_cakir@yahoo.com

[2]TUBA ORHAN, Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Doktora Öğrencisi, 25240, Erzurum; Tel: 536-3296629 e-mail: tubaorhan25@hotmail.com

[3]FARİS KARAHAN, Doç. Dr. Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, 25240, Erzurum; Tel/Fax: 0-442-2312356/2427; e-mail: fkarahan@atauni.edu.tr

GİRİŞ

Çağımızda insanların eğitim ve kültür seviyelerinin artmasıyla doğa ve çevre bilincide giderek artmaktadır. Günümüzde turistler, doğal çevrenin tahrip edilmedigi ve sürekli korunduğu alanlara yönelmekte, tatillerini, hobilerini ve ilgi alanlarını geliştirerek, tatmin olabilecekleri yöreleri tercih etmeye çalışan, bulundukları ortama yabancı kalmayıp çevre ile bütünleşen, insanları ve kültürleri tanımaya gayret eden, çevreye duyarlı saygılı kişiler olarak karşımıza çıkmaktadırlar. İnsanların turizm tercihlerinde oluşan bu değişiklikler kitlesel turizm hareketlerinden bireysel turizm hareketlerine, kalabalık destinasyonlardan doğal, bozulmamış sakin alanlara doğru yönelmiştir. Doğal alanlara yönelen bu talep karşısında bu alanların koruma–kullanma dengesi gözetilerek sürdürülebilir kullanımının ve kontrolünün sağlanması, planlı bir şekilde turizme açılması gereğini de beraberinde getirmiştir. Son yıllarda turizmin geliştiği ülkelerde yeni eğilimler incelendiğinde; tatilcilerin tercihlerinin, Deniz–Kum–Güneş (3S/Sea–Sand–Sun) üçlüsünden, Eğlence–Eğitim–Çevre (3E/Entertainment–Education–Environment) üçlüsüne kaydığı gözlenmektedir. Bu gelişmeler sonucunda, doğal kaynakların daha uzun süreli kullanımına dayanan sürdürülebilir turizm, alternatif turizm, Eko-turizm, doğa turizmi ve özel ilgi turizmi gibi turizm çeşitleri gündeme gelmiştir. Eko-turizm doğal ve kültürel alanlarda uygulanacak en uygun turizm türü olup, planlı ve kontrollü yapısı sayesinde bu alanların geleceği için de güvence oluşturmaktadır.

Tabi olarak eko-turizm kaynakları koruyan ve geliştirilmesine katkı sağlayan bir turizm şeklidir.

Ülkemiz deniz, kum, güneş gibi kaynaklarla gerçekleştirilen kitle turizm hareketleri yanında tarih, kültür, sanat, doğal güzellikler ve cana yakın insanları ile de eşsiz alternatif turizm imkânlarına sahiptir. Bu doğrultuda son yıllarda doğaya ve yerel halka öncelik tanıyan ve çevre dostu turizm hareketi olarak da adlandırılan Eko-turizm ülkemizde de ön plana çıkmaya başlamıştır. Özellikle son yıllarda Doğu Karadeniz ve Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'nde var olan doğal kaynakların ve kültürel zenginliklerin sürdürülebilirliklerinin sağlanarak Eko-turizm sektöründe değerlendirilmesine yönelik çalışmalar yoğunlaşmıştır. Erzurum İli, İspir İlçesine bağlı Sırakonaklar Köyü bozulmamış doğası ve vadinin doğal güzellikleri ile turizm potansiyeli olarak yüksek kapasiteye sahiptir. Çoruh Vadisi içerisinde Kaçkarlar' ın güney yamacında İspir ilçe merkezine 50 km uzaklıkta bulunan Sırakonaklar dağınık mahallelerden oluşan eski bir yerleşmedir. Sırakonaklar yerleşmesi, güneyde Çoruh havzasından başlayıp kuzeyde Kaçkarlar' ın yamaçlarına kadar uzanan vadi içerisinde farklı mahallelerden oluşmaktadır. Sırakonaklar birbirine bitişik birkaç ev grupları halinde yer almaktadırlar.

2007 yılı içerisinde Sırakonaklar Köyü'nde yer alan tarihi konakların, konaklama ihtiyacına yönelik kullanılması gündeme gelmiştir. Köy içerisinde bulunan yaşları yaklaşık 100 yıl olan tarihi konaklar ve yeni yapılan eski mimariye uygun binalar 2007–2008 yılları arasında İspir Kaymakamlığı tarafından Sosyal Yardımlaşma Vakfı desteğiyle fakir ailelere faizsiz ve uyun ödeme koşulu ile kredi sağlanarak 7 bina sahibine destek olunmuştur. Mevcut evlerin 1 odası ev pansiyonculuğuna uygun şekilde tasarlanmış 1 adet ıslak mekân tasarlanarak kullanıma sunulmuştur. Şu an kaymakamlığın destek olduğu bu çalışma sonrasında 2008 yılı Haziran ayından itibaren evlerinde misafir ağırlamaya başlanmıştır.

Yöreye gelen turistler ev pansiyonlarında konaklayıp yerel kültür ile tanışıp yerel tatlarla buluşmaktadırlar. Köyde başlayan ev pansiyonculuğu çalışmaları yerel halka ekonomik anlamda kazanç sağlamaya başlamıştır. 2007 yılı başlarında turistik yönden konaklama yeri olmayan Sırakonaklar Köyünde yatak kapasitesi 2008 bahar aylarında 14-20 kişi iken şu anda pansiyon sahipleri kendi kapasitelerini artırarak kendi imkanlarıyla 30-37 yatak kapasitesine kavuşmuştur. 2008-2009 sezonu içerisinde yatak kapasitesi 50-65 yatak kapasitesine ulaşılması hedeflenmektedir. Bölgede geliştirilen turizm anlayışı çevre yerleşim yerlerinde örnek teşkil etmiş 2008-2009 yılı içerisinde eski binalarını tadilat ettirerek konaklama tesisi açmak isteyen kişilerin talebi ve sayısında önemli ölçüde artış gözlenmiştir.

Yapılan bu çalışmaların yeni iş alanı oluşturarak köyden kente göçü engelleme, tersi göçü sağlama, yerel kişilerin kapasitelerini geliştirme, tarihi dokunun gelecek nesillere bozulmadan aktarılmasını sağlama ve Eko-turizm başlığı altında yerel dokuyu koruyarak sürdürülebilir kalkınma sağlama, gibi nihai hedefleri bulunmaktadır.

MATERYAL VE METOT

Bölgede yapılan çalışmalar DATUR (Doğu Anadolu Turizm Geliştirme Projesi) projesi kapsamında sürdürülmektedir. Bildiride kullanılan resim, fotoğraf ve diğer bilgiler projenin çıktılarından alınmıştır. Çıktılardan elde edilen materyaller Türkiye'nin diğer turizm merkezlerinden Kastamonu - Pınarbaşı, Safranbolu, Beypazarı konakları, Mudurnu, vb. örnekler alarak bildiri oluşturulmuştur.

Metot olarak inceleme ve gözlem çalışmaları, alan ile ilgili yapılan çeşitli araştırma sonuçlarına ait yazılı ve görsel kaynaklardan yararlanılmıştır.

BULGULAR

Yerleşme özellikleri

Sırakonaklar, İspir ilçe merkezine 50-70km uzaklığında Kaçkar Dağları ve Güngörmez Dağı'nın birleşim noktasının güney tarafında vadiler içerisinde dağınık bir yerleşime sahiptir. 20. yüzyıl başlarına kadar Ermeni ve Türklerin beraber yaşadıkları bir yerleşim yeri özelliğine sahiptir. Sırakonaklar Köyü eski ismi Hodeçur (Otu suyu bol olan yer anlamına gelir) olan köy Ballıca (Babanus), Güneşli (Kaprans), Ocaklı (Ahpuni), Akbaş (Çuçula), Çavuşlar (Kivur), Sungurlu (Vayna), İncili (Kahmut), Cücebağ ve Aksu (Homtaşar) mahallelerinden oluşur. Bu mahallelerde hepsinin karakteristik özellikleri faklı bahçe içerisinde üç katlı taş evler bulunmaktadır. 1919 yılında Ermeni nüfusun terk etmesiyle 3 yıl boş kalan köye Rize' den göç eden halk yerleşmiştir. Bu yıllarda köyden kente göçün artmasıyla birlikte köy nüfusu kışları 350, yaz aylarında ise 700-800 kişi olmaktadır.

Bölge halkı geçimini tarım ve hayvancılıkla sağlamaktadır. Denizden yüksekliğin 1200 m ile 2100 m arasında değiştiği rakımlardaki mahallelerde kendi ihtiyacı kadar yetiştirilen bahçe ürünlerin dışında meyvecilik iyi durumdadır. Başlıca ekonomik olarak değerlendirilen meyve ceviz olup, sonra elma, armut, üzüm gibi meyvelerde üretilmektedir. Köyde üretilen süt ürünleri Rize ve çevresinde müşteri bulmaktadır. Bölgede üretilen Koloti denilen peynir değerinin üzerinde satılmaktadır.

Bölgede doğal yaşam oldukça iyi durumda olup yaban hayatı yaşamı bakımından zengindir. Ayı, Kurt, Çakal, Tilki, Çengel Boynuzlu dağ keçisi, Karaca, Domuz bölgede yaşamlarını devam ettirmektedirler. (özellikle bölgede Ayı gözlem turları son dönemde geliştirilmek istenen özel ilgi turizmi dalıdır).

Ulaşım köye Pazartesi ve Cuma günleri ilçe merkezine giden köy minibüsleriyle sağlanmaktadır. Ulaşım Çoruh Vadisi boyunca İspir'den Yusufeli' ne doğru giderken 38 inci km.den sola sapılmaktadır. Ana yol bozuk asfalt şeklinde olup, tali yol stabilize ve oldukça iyi durumdadır.

Köy içersinde tarihte kilise olarak kullanılan şu an ise köy giriş mahallesinde cami olarak kullanılan tarihi binanın iç mekânları ve çatı konstrüksiyonu tamamen tahrip edilmiştir. İç mekânda üst tarafta ve vadiye bakan taraf hocaya lojman yapılmış, İç bölümün bir bölümü namaz için ayrılmış, bir kısmı ise tuvaletler için tuğla duvarla örülmüştür. Fakat dış cephesi halen bozulmamış durumdadır. Bu bina taş işçiliği bakımda diğer binalardan farklı işlemeye sahiptir. Giriş kapısının iki sütundan oluşması ve sütunların taşlarının işçiliği farklılık göstermektedir. Bu konuda binanın restorasyonu bir an önce gündeme gelmelidir. Bölgenin en önemli binalarından birisi gelecek nesillere düzgün bir şekilde aktarılmalıdır.

Mimari Özellikleri

Köy içerisindeki evler genelde 2 veya 3 katlı taş konaklar şeklinde yanında samanlık ve ahırlarlarıyla inşa edilmiştir. Her mahalle doğal yapıdan ve tarım arazisine duyulan saygıdan vadi tabanıyla dağın eğiminin arttığı nokta arasında kümelenmiş halde, evler ise Kuzey - Güney doğrultusunda vadiye hâkim şekilde inşa edilmiştir. Evlerin genel itibariyle kuzey yönlerinde pencere az, Güney cephesi genelde çok pencerelidir. Evin taban katı genelde ahır veya depo olarak kullanılmıştır.

Evlerde temel yapı malzemesi olarak taş kullanılmıştır. Dış duvar kalınlıkları 60 – 100 cm. aralığında masif taş duvar şeklinde inşa edilmiştir. Bazı evlerde çamur harç kullanılırken durumu iyi aileler kireç harçlı, ince yonu taş duvarlar gözlenir. Duvar konstrüksiyonlarında tüm evlerin ortak özelliği köşe taşlarıdır. Evlere göre 60-90 cm. boylarında kesme granitlerin yatay olarak yerleştirildiği duvar köşe birleşimleri, Sırakonaklar' a özgü bir karakteristik oluşturmuştur. Dış duvarların tümünde gözlenen ahşap hatıllar da bu görünüşü desteklemektedir.

Şekil 1. Sırakonaklar Köyünden genel bir görünüm

Şekil 2. Sırakonaklar evlerinden bir örnek

Şekil 3. Sırakonaklar kilisesi

Şekil 4.Geleneksel taş evler(Özen vd. 2005)

Şekil 5. Yamaçlarda konumlanmış mahallelerden bir görünüm (Özen vd. 2005).

Kapı ve Pencere boşlukları üzeri kimi evlerde ahşap lentolarla geçilirken, kimilerinde de yine tek parça granit bloklar kullanılmıştır. Bu granitlerin boyları bazı evlerde iki parça halde uzunluğu 3 m yi bulanları da vardır. Bazı evlerde ise tek parça halde kemer lentolar, az rastlanır ilginç örneklerdendir. İç mekânlarda tavan, taban ve ara bölmelerin bazılarında ahşap kullanılmıştır. Kapı, pencere ve çatı konstrüksiyonu tamamen ahşaptır. Cephenin önemli özelliği olan balkonlar da ahşap malzemeyle payandalı açık çıkma şeklinde inşa edilmiştir.

Dış Mekân Özellikleri ve Eklentiler

Yamaca yerleşmiş olan köy genel itibariyle birbirine bitişik birkaç evlik guruplar halde mahallelerde genelde 5–20 eve rastlanır. Evler mahallelerde setler oluşturularak istinat duvarlarıyla desteklenerek inşa edilmiş, patika yollarla birbirine bağlanmıştır. Evlerin girişleri patika yol üzerinden veya samanlık veya ahır yönünden iki kapı şeklinde yapılmıştır. Genelde içten merdivenli, tuvaletleri içeridedir. Çok az evde tuvaletler dışarıdadır. Evlerin yanında inşa edilen samanlık ve ahırlarda alt kat ahır bölümleri taş duvardan, samanlık bölümü ise ahşaptan inşa edilmiştir.

Evlerin Mimari Özellikleri

-Planlar

Plan özellikleri bakımından “sofalı” ve “yan sofalı” plan şeması yaygındır. Evlerde eğimden dolayı bodrum katları mevcut ve bu bodrumlar depo veya ahır olarak kullanılmaktadır. Giriş katlar genelde mutfak, tuvalet ve oturma odası şeklinde ana yaşama katıdır. Bu katta sofaya açılan 1 veya 2 oda bulunmaktadır. Bu katta üst kata çıkan içten merdiven bütün örneklerde rastlanır. Üst katta ise bir sofa ve yatma amaçlı odalar mevcuttur. Bu katta genelde ebeveynler için odalarda gömme banyolara rastlanır. Eğimin yamaca doğru olan odalarda genelde dışa merdivenle bağlantılar mevcuttur. Çoklu ailelerin kullandığı evlerde dışa kapı bu katta da bulunur. Vadiye bakan odalarda balkonlu odalara da rastlanır. Bu balkonlar manzaraya hâkim konumdadır. Evlerin zemin katında bazı evlerde süt ve süt ürünlerinin üretilmesi için küçük odalar mevcuttur bu odalarda ocak ve baca sistemi de bölge mimari özellikleri açısından önem arz eder. Evlerde ısıtma için genelde masif taştan yapılmış küçük şömineler kullanılmıştır. Mutfak bölümlerinde büyük şöminelere rastlanabilir. En üst katlar ve çatı araları depo olarak veya meyve kurutma amaçlı kullanılmaktadır. Bazı kalabalık evlerde bu katlarda odalar mevcuttur ve içten merdivenli inşa edilmiştir. Merdiven sofaya açılmaktadır.

-Cepheler

Cepheler basit, sıva yapılmamış düzgün kesme taştan yapılmıştır. Köy içerisinde ki binalarda köşe taşları çok düzgün işlenmiş, iç duvar küçük taşlarla örülmüştür. Dış cephede ahşap hatıllar dikkat çekmekte ve bölge mimarisine kendine özgü bir dekor katmaktadır. Binalarda balkon ve pencereler cephelerde hareketlilik kazandıran elemanlardır. Pencereler genelde dikdörtgen bazı varlıklı ailelerin binalarında üst kısımları kemer şeklinde inşa edilmiştir. Pencere oranları genelde ½ oranında inşa edilmiştir. Taş duvar içerisinde pencere yanlarda ve altlarda aynı kalınlıkta üst kısımlarında ise içeriye doğru genişleyen ahşaplarla desteklenmiş kendine özgü mimari özellikler taşımaktadır. Çoğunlukta binaların dış cephesinde bina inşa edilirken kullanılan ahşap çıkmalar bina inşaatı bittikten sonra kesilmemiştir ve binanın dışında çıkmalar şeklinde çoğunda görülmektedir. Binaların çatıları genelde kırma çatı şeklindedir ve geniş saçakları vardır. Çatı örtüleri geçmişte Hartama (Pedevra) iken şimdi oluklu saca dönüştürülmüştür.

-Detaylar

Evlerde genelde süsleme çok azdır fakat bina dış cephesinde bazı granit taşlar üzerinde küçük desenler görülür. Binanın girişlerinde giriş kapısı üstünde Ermenice binanın ustası ve binanın inşa edildiği tarih işlenmiştir. Bazı binalarda kemer lentolar ve muntazam taş işlemesi dikkat çeker. Özellikle köşe taşlarının özenle işlenmesi bölge mimarisindeki farklılığa ve

özgünlüğe dikkat çekmektedir. Evlerde oturma ve yatak odalarında basit tavan süslemeleri dikkat çekmektedir.

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

1. Sırakonaklar vadisi Kaçkar dağlık kütlesinin güneyinde ve iklim bakımından kuzeye göre daha sıcak ve kurak bir iklime sahiptir. Vadinin bozulmamış doğası ve kültürel miras açısından önemli değerlere sahip olması, bölgenin gelecekte turizm cazibe merkezi olması için yeterlidir. Uzun yıllar göç vermesinden dolayı bölge doğal çevre ve yerel mimari yönünden bozulmadan günümüze kadar gelebilmiştir.

Bozulmadan günümüze kadar gelen Sırakonaklar vadisi son yıllarda basında ve günümüz medyasında yer aldığı için geri göç başlamıştır. Özellikle yazlıkçı olarak bölgeye gelen göç etmiş köylüler yazlık kullanımları için yeni bina inşa etmekte olup, tarihi ve mimari dokuyu bozacak şekilde inşa etmektedirler. Bu konuyla ilgili gerekli takip, önlem ve yaptırımlar bir an önce alınmalıdır. Tarihi ve mimari doku bozulmadan gelecek nesillere aktarılması sağlanmalıdır.

2. Geleneksel taş evlerin pansiyona dönüştürülerek yerel mimari bozulmadan, yerel kültürü ve doğayı koruyarak bölgeye gelen turistlerle birlikte bir arada yaşanabileceği, 2008 yaz sezonunda yerel halk tarafından benimsenmiş ve ev pansiyonculuğu işi ile geçimlerini sağlayabilecekleri kabullenilmiştir.

Yörede ev pansiyonculuğu çalışmalarında yeni ev pansiyonları ve başka işletmeler gündeme gelmektedir. Bu konuyla ilgili bölgesel anlamda tanıtım şarttır. Açılan ev pansiyonlarının gelir ve kendilerini geliştirmeleri için her yıl yeterli sayıda misafir ağırlayabilmeleri önemlidir. Hayal kırıklığına uğratılmamalıdır.

3. Eko-turizm yaklaşımıyla özel ilgi turizm dallarının geliştirilmesi için önemli bir noktada yer alan köy; trekking, kelebek gözlemciliği, at binme, yerel yemek kültürü turları, yaban hayatı gözlem turları, kuş gözlem turları, Rafting, Bisiklet vb. gibi turizm dallarına konaklama ve lojistik açıdan ev sahipliği yapabilecek konumdadır.

Bölgenin bozulmamış doğası ve yaylacılık kültürünün devam etmesi nedeniyle yayla ve köyün mahalleleri arasında güzel bir patika ağ mevcuttur. Bu patika ağlar günümüz şartlarında doğa yürüyüşü seven turistler için tasarlanmalıdır. Bir broşür ve harita çalışmaları şeklinde gelen turistlere sunulmalıdır. Bölgede özel ilgi turizm dallarıyla ilgili olarak envanter çalışmaları mevcuttur. İlgili gruplara ve ilgili organizasyonlara iletilmelidir.

4. Köy içerisinde yer alan tarihi konaklar bölgede mimari miras açısından önemli bir değerdir. Turizm amaçlı kullanılması düşünülen evler için öneriler aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

a. *Bakım onarım ve restorasyon:* Kullanıma açık olan binanın yapısal problemleri gözden geçirilmelidir. Bu konuda özellikle dış ve iç duvarlardaki hasarlar giderilmelidir. Sıva dökülmeleri, boya-badana işleri tamamlanmalıdır. İç mekanlarda kullanılan özellikle bodrum katı ahır olarak kullanılan binalarda ahşaplar çürümüş haldedir. Değiştirilmesi veya sağlamlaştırılması önerilmektedir.

b. *İç mekan donatıları ve düzenlemeleri:*

- Yatak odalarında ahşap malzemeden yapılmış sedir ve seki tarzında yapılar yapılmalıdır. Üzerlerine konulacak yatak ve şilteler günümüz koşullarında sağlıklı malzeme olmalıdır.
- Sofada pencere kenarları ve duvar kenarlarına yapılacak seki ve sedir tarzındaki yapılar gelen misafirlerin kitap okuması, manzara seyretmesi veya gece uyku tulumuyla

yatılması için uygun koşullara getirilmelidir. Çok katlı binalarda çok odalı konaklama tesisi yapmayı düşünen ve günümüz koşullarında banyo ve tuvaletli odalar yapmayı planlayan konak sahipleri sofaları ikiye veya üçe bölerek, yine ahşap malzeme kullanarak düzenleme yapabilirler.

- Mevcut pansiyonlarda bir oda ve bir ıslak mekan tasarlanmıştır. Yeni yapılacak pansiyonlarda kanalizasyon uygun ve mevcut binaya dış cephesini bozmamak suretiyle her odada müstakil duş ve tuvalet yapılmalıdır. Islak mekân tasarımlarında kaliteli malzeme kullanılmalıdır. Duş teknesi etrafında perde veya su yalıtımı sağlayacak yapılar yapılmalıdır. Su ısıtma olarak elektrikli ani şok ısıtıcılarından çok odunlu termosifon veya kazanlı elektrikli şofben önerilmektedir.

c. *Barınma ve rehabilitasyon:* Konukların pansiyon ortamında gürültüden ve rahatsız edici başka etmenlerden etkilenmeden barınması sağlanmalıdır. Konuk odalarında ısıtma araçları (Odun veya elektrikli soba) temin edilmelidir. İç ve dış mekânda su tesisatı kaliteli şekilde yapılmalıdır. Konaklama yerleri grup misafirlerine uygun en az 5 odalı veya ailelere kiralanabilir halde küçük mutfaklı ve mutfak ekipmanları ile birlikte tasarlanmalıdır. Grup halde gelenler gündüz ev dışında oldukları için yeme ve içme ihtiyaçlarını kaldıkları evden temin etmeleri uygun olacaktır. Ailelerin kaldıkları pansiyonu kiralama şeklinde uygulanacak sistemde yerel yiyecekler ailelere temin edilmeli köyde bulunmayan yiyecekler gelecek misafirlere önceden temin edilmeli veya o gün içerisinde temin edilmesi için yardımcı olunmalıdır. Konaklama yerlerinde balkon, teras, vb. gibi yarı açık yerler gelen misafirler için çok önem arz etmektedir. Bu nedenle evin tasarımında balkon ve teraslar oldukça keyifli yerler şeklinde düzenlenmelidir. Dış mekânla iç mekânın arasında yalıtım olmalıdır. Bu şekilde bir tasarım ile bölgeye gelen turistleri ağırlamada daha kaliteli bir hizmet verilmesi sağlanmış olunacaktır.

d. *Dış Mekanda Rekreasyon Düzenlemeleri:* Konukların dış mekandan yararlanabilmeleri için de girişe yakın yerlere, balkona, veya avluya oturma yerleri ve masalar tasarlanmalıdır. Ayrıca evin giriş bölümü ev hayvanlarınca kirletilmemesi için ve konukların koku ve görüntü bakımından rahatsız olmamaları için dış mekân iyi tasarlamalıdır. Bahçe ve evin giriş kısımları bahçe bitkileriyle güzelleştirilmelidir. Bahçenin uzak yerlerinde meyve ağaçları ve süs çalılarıyla bitkilendirme çalışmaları yapılmalıdır.

Son yıllarda PVC malzeme ve diğer yapı ürünleri daha ekonomik ve daha kolay bulunduğu için binaların tamiratında kullanılmaya başlanmıştır bu durum geleneksel mimariyi bozmaktadır. Bu konuyla ilgili geleneksel mimariye uygun iş yapan ustaların bulunmaması da bölge açısından büyük bir kayıptır. Bölgede taş mimarisi konusunda ustalar yetiştirilmelidir. Bu konuda unutulmuş ve yaşlı nüfusun bildiği meslek korunmalıdır. Bu işi bilen ustalardan inşaat konusunda çalışan yerel kişilere dersler ve kursla düzenlenmelidir. Yerel mimarinin bozulmaması için yelde örgütlenme sağlanmıştır bu konuyla ilgili yerel dernek kararlar almıştır ve yeni binalar için veya yapılacak tadilatlar ve geleneksel mimarinin korunması için çalışmalara başlamıştır. İl özel idaresinin alacağı kararlar önemli olacaktır. Bu konuyla ilgili yapılacak her tür tadilat ve yeni binaların izin alınmadan projesiz yapılması engellenmelidir. Konuyla ilgili Artvin İli, Yusufeli İlçesi, Yaylalar köyü bu konuyu özen göstermiştir ve izinsiz bina yapımı yasaklanmıştır. Yerelde de uygulama kabul görmüştür. Bu çalışma bizim için örnek teşkil etmektedir.

Son yıllarda plastik ve benzeri ambalaj malzemelerinin artması bölgede atık bertarafı konusunda çalışmaların koordineli şekilde yapılamaması nedeniyle doğal çevre bozulmak üzeredir. Konuyla ilgili maddi kaynak sıkıntısı çekilmektedir. Maddi kaynak sıkıntısı çözüldüğü takdirde atık bertarafı konusunda yerel yönetim toplama, ayrıştırma, geri dönüşüm ve depolama konusunda çalışmalara açıktır. Köyün çok dağınık şekilde olması alt yapı problemlerini gündeme getirmektedir. Pis su atıkları eski yerleşim yerlerinde fosseptik kuyusu ile çözülürken şu an yeni yapılan binalarda dereye boşaltım söz konusudur. Bu konuyla ilgili mutlaka fosseptik kuyuları veya küçük çaplı doğal arıtma tesislerine ihtiyaç vardır. Bölgede

deterjan kullanımı yukarı rakımlarda yaylalarda ve köy içerisinde çok fazla olduğu için doğaya uygun deterjanlar kullanılmalıdır. Dere içi yaşamı olumsuz etkileyen kimyasal deterjan kullanımı azaltılmalıdır. Bölgede tüm su kaynakları içilebilir raporuna sahipken pet su alışkanlıkları olan misafirlere matara veya doğal cam ambalajlar önerilmeli gerekirse bölgede plastik kullanımı yasaklanmalıdır.

Şu an ev pansiyonculuğuna başlayan yerel halk, yatak sayısının yetersizliği ve maddi imkânlarının yetersiz olmasından rahatsız olmaktadır. Bu konuyla ilgili gerekli girişimler yapılmalıdır. Geliştirilmesi planlanan ev pansiyonculuğu çalışmaları günümüz şartlarına uygun geleneksel mimariyi bozmadan uygulanmalıdır.

Yerelde ev pansiyonlarının geliştirilmesi üzerinde yerel halk sıkıntı çekmektedirler. Ev pansiyonculuğuna başlayan kişiler genelde ekonomik açıdan fakir olduğundan, kaynak olarak sosyal yardımlaşma fonundan geri ödemeli bir kredi kullandıkları için geri ödemeleri yapamayacak haldedirler. Bu konuda geri ödemesi geç veya faizsiz hibe fonları bu kişiler için en uygun sistemdir. Fakat bölge kalkınmasında böyle bir kaynak bulunmamaktadır. Maddi sıkıntılar nedeniyle ev pansiyonları kendilerini geliştirememektedirler. AB, UNDP veya başka fonlardan hibe programlarını takip etmekteler ve bu konuda çalışmalar yapmaktadırlar.

Eski zamanda kilise olarak kullanılan yapı şu an cami olarak kullanılmaktadır. Dış cephesi korunan binanın iç ve çatı konstrüksiyonu tamamen tahrip edilmiş haldedir. Tarihi binanın restorasyonu için gerekli röleve planları yapılmalı bina iç ve dış cephe yönünden gerekli tamiratlar yapılarak tekrar kullanıma açılmalıdır. Bu bina günlük kullanıma açılmalı bir bölümü ise etnografya müzesi olarak köye kazandırılmalıdır.

KAYNAKLAR

1- Özen, H., Sümerkan, M.R., Engin H.E., Sert A., Tutkun M., TDEAP(DATUR)- Tourism Development İn Eastern Anatolia Project, SURVEY OF TRADİTOİNAL BUİLDİNGS İN SIRAKONAKLAR VALLEY, Karadeniz Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü.

2- (DATUR) Doğu Anadolu Turizmini Geliştirme Projesi Kaynak Envanterleri, 2008.

2- www.datur.com.tr. 2008.

3- www.choruh.com.tr. 2008.